

Dulyaba N.I., Zilinska I.B. Improving pricing policy of the company – strategic alternative to increase of him business income

The theoretical basis of the pricing policy of the company. In particular, the proposed system price correction, the implementation of which aims not only to establish the optimal size of price but also to stimulate the growth of business income. It is proposed to introduce the use of such a system price correction in the company when forming strategies increase revenues.

Keywords: pricing adjustments in prices, income strategy.

УДК 330.564.2

Доц. О.В. Кузик, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ
НА ПОВЕДІНКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ**

Сучасна структура та динаміка грошових доходів домогосподарств в Україні потребує серйозних змін, головню через зміну цільової функції домогосподарств від стратегії виживання через зростання реальної заробітної плати; зниження рівня диференціації доходів домашніх господарств; подолання рівня бідності через підвищення економічної активності домогосподарств. Необхідною є державна підтримка у цьому процесі, спрямована на: зміцнення статусу праці та її оплати, зміну рівня і суті мінімальної заробітної плати тощо.

Ключові слова: поведінка домогосподарств, державна політика, мінімальна зарплата, легкість ведення бізнесу, диференціація доходів, податкова система.

Постановка проблеми. З метою реалізації державної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для розвитку внутрішнього ринку та стимулювання попиту домашніх господарств, а також виконання соціальних програм, із 2005 р. до вітчизняного законодавства було внесено низку істотних змін, які і визначили подальший розвиток країни. Економічна політика в основному спрямовувалася на значне підвищення рівня державних соціальних стандартів і гарантій та формування рівних умов конкуренції в економіці через активізацію структурних змін. Як результат, високими темпами зросли доходи у секторі домогосподарств. Водночас негативний вплив справляє погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, гальмування розвитку інвестиційної складової економіки, розгортання світової фінансово-економічної кризи.

Мета дослідження. З'ясувати особливості впливу державної політики на ефективність поведінки домашніх господарств в економіці України. Виявити шляхи посилення позитивного впливу економічної політики держави на поведінку населення.

Виклад основного матеріалу. Реформи національної економіки в Україні, спрямовані на покращення добробуту домогосподарств, характеризувались частими неузгодженостями. Зумовлені вони декількома істотними обставинами: інституційною, технологічною, управлінською і ментальною. Суть інституційної полягає у тому, що рух до ринку мотивувався незадовільним економічним становищем, яке було наслідком неефективності статичної моделі устрою суспільства та природним бажанням домашніх господарств жити краще. Копіювання західної моделі демократичного управління і рин-

кового господарства у ринкових перетвореннях було не до кінця виваженим і осмисленим.

Необхідність прийняття якісних технологічних рішень, що мали б забезпечувати вітчизняним товарам конкурентні переваги на світовому ринку, зумовлювалась технологічною обставиною. Окремі ж галузі в Україні на початку 1990-х років були зорієнтовані на 70-80 % на потреби військово-промислового комплексу. Подальша орієнтація експортно-орієнтованих галузей на сировину, а не на готову продукцію також не дала технологічних та фінансових передумов для поступального економічного розвитку.

Значення управлінської обставини пов'язане з гальмуванням реформ через неефективність менеджменту, вихованого в надрах командно-адміністративної економіки. Варто зазначити, що планова економіка не вимагала особливої ініціативи та відповідальності і не містила такої кількості ризиків як ринкова. Серйозним недоліком реформ в Україні є очевидно недостатнє врахування особливостей національного менталітету українців, структури його соціальної свідомості, соціокультурних поведінкових норм і традицій, системи життєвих цінностей і пріоритетів. На шляху реформ, спрямованих на зростання ефективності економічних рішень домогосподарств, визначальним є проведення змін у сфері доходів. Необхідна активізація політики держави у сфері формування доходів, зокрема удосконалення системи оплати праці [1, с. 192].

Реформа у сфері доходів мусить бути спрямована, передусім, на підвищення доходів, розширення їх складових та оптимізацію структури. Необхідною є державна підтримка у питанні зміцнення статусу праці та її оплати, формування стабільної системи факторних доходів, ринкова переорієнтація системи соціальних трансферів. Успішна реалізація такої політики державою приведе до: зменшення соціальної напруженості; зниження диференціації доходів і справедливого їх розподілу; зростання доходів домогосподарств, пов'язаних із прибутком від господарської діяльності та від власності; зростання матеріального й духовного добробуту.

Найважливішим джерелом підвищення рівня добробуту домогосподарств в Україні у сфері доходів є зростання заробітної плати. За визначенням науковців, вартість вітчизняної робочої сили є недооціненою і заробітна плата не стимулює високопродуктивної праці (у 2010 р. частка оплати праці найманих працівників у ВВП становила 49,9 %, у 1990 р., для прикладу, – 53,1 % [2, с. 328]). Основним інструментом для регулювання урядом оплати праці залишається мінімальна заробітна плата (МЗП); її роль із 2005 р. у цьому процесі постійно зростає. З 01.09.2008 впроваджено Єдину тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів (ЄТС), що завершила реформу оплати праці у державному секторі економіки. Водночас результати цієї реформи не були однозначними.

Важливим напрямом макроекономічної політики в Україні, спрямованої на підвищення добробуту населення, має стати вирівнювання рівнів мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму. Особливо важливо це для працівників державного сектору, які становлять вагомий частку робочої сили в Україні. Однак зростання заробітної плати мусить бути паралельним проце-

сом із підвищенням продуктивності праці, що є можливим завдяки інноваційному розвитку та найновішим досягненням науково-технічного прогресу (НТП). Механічне збільшення частки оплати праці у собівартості продукції і витратах виробництва матиме негативні наслідки для національної економіки. А. Ревенко відзначає, що зростання заробітної плати навіть до 30 % витрат виробництва матиме катастрофічні наслідки [3, с. 12-14].

Для забезпечення зростання продуктивності праці в Україні необхідно:

- розробити системи мотивації праці, регуляторами яких є інтереси, стимули, потреби, раціональна організація праці та виробництва;
- більшою мірою опиратись на досягнення НТП – застосування нової техніки, модернізацію машин та обладнання, впровадження комплексної механізації, інженерних комунікацій, передових технологій та наукових розробок;
- зосередитись на пошуку нових можливостей організації процесу виробництва – максимальне використання діючих потужностей, диверсифікація виробництва, скорочення втрат робочого часу;
- забезпечити зростання соціально-економічних показників – умов праці, оптимізацію режимів праці і відпочинку, психологічного клімату у колективі, його згуртованості, творчої активності працівників;
- удосконалити системи оплати праці, відтворення робочої сили та вирішення соціальних проблем суспільства.

Важливим напрямом удосконалення впливу держави на поведінку домашніх господарств у сфері доходів є також покращення умов для підприємницької діяльності. Попри постійне зростання доходів домогосподарств від підприємницької діяльності, їх частка у структурі грошових доходів населення не є високою порівняно з іншими країнами. Значною мірою це зумовлено складністю ведення бізнесу в Україні: згідно з даними Світового банку, у 2009 р. за загальним показником ведення бізнесу Україна посідала 145 місце у світі з-поміж 181 країни. Фахівці Світового банку встановили, що найгіршим показником в Україні під час ведення підприємницької діяльності є складність сплати податків, за яким Україна посідала аж 180 місце [4, с. 2].

Ведення підприємницької діяльності домогосподарствами утруднене та характеризується низкою перешкод. Лише у 2010 р. прийнято Податковий кодекс; в Україні нараховується 135 видів податків та загальнообов'язкових платежів; за оцінками фахівців міжнародних організацій, загальний час, необхідний для сплати всіх податків, для дрібних підприємців становить 657 год; рівень оподаткування досягає 55,5 % [4, с. 2].

За оцінками фахівців Світового банку, які досліджували податкові системи у 183 країнах світу, кількість платежів українських підприємств, підприємців і громадян до бюджетів різних рівнів є найбільшою у світі. Так, у Швеції є два податкових платежі, у Гонконгу, Катарі, Мальдівах – по три податкових платежі, у Норвегії – чотири, у Сінгапурі – п'ять, у Мексиці та Східному Тиморі – шість, у Китаї, Естонії, Латвії, Франції – сім платежів. За простотою сплати податків Україна у цьому звіті посідає 181 місце перед Центральноафриканською республікою та Білоруссю. За часом, який вітчизняні підприємства і підприємці витрачають на провадження податкової звітності та сплату податків в середньому на рік Україна перебуває на 174-му місці.

Полегшення ведення бізнесу має охоплювати такі зміни в оподаткуванні:

- зниження внесків на соціальне страхування, можливо через запровадження єдиного внеску, що зменшить адміністративні витрати та спростить процедуру їх сплати;
- істотне реформування спрощеної системи оподаткування, зокрема сплати єдиного податку. Необхідно змінити ситуацію, за якої ця система стала ще одним інструментом зростання неформального сектору економіки та засобом уникнення сплати податку з доходів фізичних осіб та інших внесків із фонду заробітної плати.

За умов продовження зростання диференціації доходів в Україні уряд змушений також ставити перед собою питання, яку шкалу оподаткування використовувати сьогодні в Україні. Можна виділити кілька основних аргументів на користь використання прогресивного податку [5, с. 75]:

- зі збільшенням доходу знижується гранична корисність доходу, тобто сплата податків з високих доходів є менш болючим процесом, і тому податковий тягар має зростати швидше, ніж дохід;
- із зростанням доходу відбувається зменшення середньої схильності до споживання, тому для стимулювання попиту необхідно знижувати податковий тягар на низькі доходи і збільшувати на високі;
- принцип вертикальної справедливості, що передбачає розумне диференціювання в оподаткуванні осіб, які мають різні можливості для сплати податків, вказує на те, що багатші люди можуть платити вищі податки;
- з погляду багатьох науковців, принцип справедливості розподілу доходів є важливішим, аніж принцип ефективності;

Водночас прихильники пропорційної системи оподаткування доходів домашніх господарств відзначають аргументи проти прогресивної шкали, вказуючи на те, що вона:

- зменшує рівень заощаджень та економічне зростання, оскільки багатшим домогосподарствам притаманна нижча гранична схильність до споживання;
- знижує стимули до праці;
- зумовлює відплив "мізків" та пошук шляхів уникнення оподаткування;
- спричиняє вимогу справедливої репрезентативності – якщо багатші домогосподарства платять більше податків, та їх голоси мають мати більшу вагу під час виборів.

Попри те, що більшість аргументів прихильників пропорційної системи оподаткування не є надто переконливими, останні дослідження доходів та умов життя домогосподарств у країнах ЄС свідчать, що у країнах із єдиною ставкою оподаткування (Естонія, Литва, Словаччина) податки відіграють істотну роль у зниженні нерівності доходів, ніж соціальні трансфери.

Послаблення прогресивності податкових ставок, що притаманне країнам ЄС, може бути важливим джерелом досвіду для підвищення ефективності макроекономічної політики в Україні. Основними чинниками зниження ролі податків у перерозподілі доходів домашніх господарств у вітчизняній економіці є: вузька база оподаткування; не включення до оподаткування доходів з капіталу; відсутність оподаткування нерухомого майна; наявність значних податкових пільг, які зростають із збільшенням доходів.

Порівняння середніх податкових ставок в Україні та Європі (наприклад величини податку з доходів фізичних осіб: в Україні 17 %, у Великій Британії – 20-40 %, в Австрії – 10-50 %, у Німеччині – 25,9-53 % тощо [6, с. 400]) дає підстави вважати, що рівень оподаткування українських домогосподарств не є надмірно високим. Водночас рівень заробітної плати в Україні (приблизно 330 дол. США у 2011 р.) нижчий навіть порівняно з іншими країнами пострадянського простору: у Росії середня заробітна плата на одного працівника у 2011 р. становила 22717 руб., що еквівалентно 705 дол. США; у Білорусії ж – 411 дол. на особу (табл.).

Табл. Порівняльна динаміка середніх номінальних заробітних плат на працівника країн-сусідів України

Показники	Період, роки									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Скоригована заробітна плата у дол. США										
Україна	71	87	111	157	206	268	343	245	282	330
Білорусь	107	141	131	181	231	275	382	352	409	411
Росія	131	164	221	276	363	492	678	579	687	705
Польща	523	566	629	737	798	975	1 225	1 004	1 069	1 147

Джерело: розрахував автор за даними комітетів статистики відповідних країн.

Важливим показником, що визначає ефективність перерозподільної функції податку з доходів фізичних осіб, є частка цих податків у ВВП країни. Чим вище значення цього показника, тим вагоміший вплив держави на формування доходів домогосподарств. Наприклад, частка особистих податків у ВВП у Кореї становить 3,2 %, у Словаччині – 3,3 %, у Швеції – 15,8 %, а у Данії – 25,6 % [7, с. 16], в Україні (у 2010 р.) – 8,4 %. Перерозподіл доходів за допомогою податків характеризують також за допомогою показника частки особистих податків у податкових надходженнях до бюджету. У Словаччині цей показник становить 10,8 %, у Кореї – 12,7 %, у Новій Зеландії – 41,9 %, у Данії – 53,1 % [8, с. 16], в Україні – 40,3 %.

Ще одним інструментом фіскальної політики, що вагомо впливає на поведінку домогосподарств, є державні видатки, зокрема соціальні трансфери. Попри те, що інформація про розподіл соціальних трансферів між домогосподарствами з різним рівнем доходів є малодоступною, ефективність їх використання при проведенні макроекономічної політики має визначальне значення. Дія соціальних видатків є прямою і значно швидшою за дію податків. Соціальні трансфери можуть значно зменшувати негативні наслідки економічних коливань. Цим пояснюється широке їх використання усіма країнами з перехідною економікою у початкові періоди ринкової трансформації.

Упродовж 1990-х років за рівнем соціальних видатків Україна посідала перші місця серед країн пострадянського простору і знаходилась в числі групи країн Балтії, Болгарії, Білорусі [5, с. 250]. Водночас зниження обсягу виробництва викликало труднощі із наповненням бюджету, що не давало достатніх можливостей для пом'якшення соціальних наслідків переходу до ринку [5, с. 250]. Сьогодні достатньо добре розвинена система соціального захисту в Україні, часто, однак, зумовлює ситуації, що соціальні трансфери

надходять не до найбільш бідних домогосподарств: проблема їх адресності є важливим завданням уряду на майбутнє [1, с. 196].

Посилення диференціації доходів домогосподарств в Україні може порушити пропорції у розподілі трудових ресурсів між різними галузями національної економіки, що призведе до соціальної напруженості у суспільстві і є небезпечним для економіки країни. Вагомою причиною поглиблення диференціації в Україні є неготовність вітчизняних домогосподарств до ринкових умов: встановлення жорсткішого взаємозв'язку між ефективністю праці та доходами домогосподарств. Посилення такого зв'язку, водночас, вказує на поглиблення ринкових відносин в національній економіці, індукує стимули до праці, зумовлює пошук нових вище оплачуваних місць праці, збільшує змагальність між працівниками, веде до значного зростання інтенсивності праці.

Висновки. Опираючись на проведений аналіз, можемо зробити такі висновки щодо позитивного впливу макроекономічної політики на поведінку домашніх господарств:

1. Макроекономічна політика у сфері доходів має бути спрямована на удосконалення системи оплати праці: необхідним є підвищення частки заробітної плати паралельно із зростанням продуктивності праці, розширення складових та оптимізація структури доходів домогосподарств.
2. При виборі макроекономічної політики основна увага мусить бути зосереджена на середній клас – домогосподарства, що мають визначальний вплив на економіку країни і орієнтуються на внутрішній ринок.
3. Істотно впливає на поведінку домашніх господарств політична ситуація та невизначеність.

Література

1. Сивульський М.І. Національні особливості фінансової кризи / М.І. Сивульський // Фінанси України : журнал. – 2009. – № 7. – С. 3-19.
2. Холод Н.М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Назар Холод. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с.
3. Радзівський О. Суперечності доларизації економіки України в умовах фінансової глобалізації / О. Радзівський // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2005. – № 2. – С. 16-23.
4. Doing Business 2011. Ukraine. Making a Difference for Entrepreneurs // World Bank, Washington. – 2011. – 79 р.
5. Ходжсон Дж. Привычки, правила и экономическое поведение / Дж. Ходжсон // Вопросы экономики. – 2000. – № 1. – С. 39-55.
6. Петренко Я.В. Чинники ощадної активності домогосподарств у довгостроковому періоді / Я.В. Петренко // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 12(66). – С. 45-52.
7. Domański H. Zdrowolony niewolnik idzie do pracy: podtawy wobec aktywności zawodowej kobiet w 23 krajach / H. Domański. – W-wa : Wydaw. IfiSPAN, 1999. – 152 s.
8. Fundamental Reform of Personal Income Tax // OECD Tax Policy Studies. – 2006. – № 13. – P. 16.

Кузык О.В. Особенности влияния экономической политики государства на поведение отечественных домохозяйств

Современная структура и динамика денежных доходов домохозяйств в Украине требует серьезных изменений, в основном из-за изменения целевой функции домохозяйств от стратегии выживания из-за роста реальной заработной платы, снижение уровня дифференциации доходов домашних хозяйств; преодоления бедности че-

рез повышение экономической активности домохозяйств. Необходима государственная поддержка в этом процессе, направленная на: укрепление статуса труда и его оплаты, изменение уровня и сути минимальной заработной платы и т.д.

Ключевые слова: поведение домохозяйств, государственная политика, минимальная зарплата, легкость ведения бизнеса, дифференциация доходов, налоговая система.

Kuzyk O.V. Features of influence the state economic policy on the conduct of domestic households

Modern structure and dynamics of the cash income of Ukrainian households are in need of substantial changes: adjustment of the households' objective – abandoning survival strategies via increased real salaries and wages; reduction of household income differentiation; elimination of poverty by raising the economic activity of households. This process requires the government's support aimed at solidifying the status of labour and its remuneration, changing the minimum wage and its essence, etc.

Keywords: households behaviour, state policy, minimum wage, ease of doing business, differentiation income, tax system.

УДК 339.138

*Асист. І.Я. Кулиняк, канд. екон. наук;
студ. О.В. Перелигіна – НУ "Львівська політехніка"*

ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ ВИТРАТ НА РЕКЛАМУ

На основі аналізу літературних джерел досліджено основні проблеми моніторингу витрат на рекламу, що мають негативний вплив на розвиток вітчизняних підприємств та запропоновано напрями їх вирішення. Зроблено висновок, що моніторинг витрат на вітчизняних підприємствах дає змогу визначати ефективність та правильність прийнятих та реалізованих управлінських рішень.

Ключові слова: моніторинг, витрати на рекламу, хеджування, центр витрат.

Постановка проблеми. Моніторинг витрат на рекламу – це складний, багатоаспектний та динамічний процес, який є новим видом аналітичних досліджень в економіці. Процес моніторингу витрат на рекламу досі не знайшов належного застосування у практиці вітчизняних підприємств, головним завданням його є отримання оперативної інформації про стан витрат на рекламу, їх дослідження та оцінювання в динаміці, планування та прогнозування і надання опрацьованої та проаналізованої інформації зацікавленим особам – суб'єктам моніторингу. Моніторинг необхідний з метою обмеження витрат, які призводять до мінімізації прибутковості підприємства від рекламної діяльності. Саме тому на сьогодні актуальним постає питання з забезпечення ефективного процесу моніторингу витрат на рекламу вітчизняних підприємств та пошуку напрямів його підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу змісту та сутності моніторингу витрат на рекламу розглядали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці: Балик У.О. [1], Лисюк А.В. [2], Манталюк О.В. [3], Романишин С.Б. [4], Сухорська-Кравець У.Р. [4] та інші. Загалом можна зазначити, що дослідження теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо моніторингу витрат на рекламу є досить новими для вітчизняної науки і висвітлені в науковій літературі недостатньо.

Постановка цілей. Мета дослідження – проаналізувати основні проблеми моніторингу витрат на рекламу вітчизняних підприємств та запропонувати напрями їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Поняття "моніторинг" (від англ. monitoring – простеження, на базі латинського кореня *monitō* – що нагадує, застерігає) стало загальноновизнаним як у науці, так і в інших сферах суспільної практики. Мова йде про постійне спостереження за певним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату. По-іншому, якщо діагностику ситуації здійснюють систематично з певною заданою періодичністю й з використанням однієї й тієї самої (у будь-якому разі базової) системи індикаторів, то мова йде про моніторинг [5, с. 112].

Під моніторингом розуміємо комплекс процедур із спостереження, поточного оцінювання перетворень досліджуваного об'єкта й спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів його розвитку. Отже, узагальнюючи наведене, можна сказати, що моніторинг використовують в різноманітних сферах діяльності, він становить систему послідовного збирання даних про явище, процес, що описується за допомогою ключових показників, з метою отримання оперативної інформації про стан об'єкта, його дослідження та оцінювання в динаміці [6, с. 48].

Моніторинг витрат на рекламу є кінцевою стадією управління цими витратами. Він набуває форми зворотного зв'язку, за допомогою якого можна отримати інформацію про виконання рішення щодо витрат, досягнення організації поставлених цілей. За допомогою моніторингу не тільки виявляють відхилення від завдання, сформульовані в рішенні, а й визначають причини цих відхилень [7, с. 412]. Головною метою моніторингу витрат на рекламу є їхнє ефективне використання шляхом виявлення причинно-наслідкових факторів, прийняття своєчасних рішень з регулювання відхилень, оптимізації співвідношення "витрати-прибуток" [8, с. 187].

Водночас автор у джерелі [9] стверджує, що моніторинг формування витрат, зокрема витрат на рекламу, має за мету не тільки визначити існуючий стан цього показника, наявні і потенційні проблеми в формуванні витрат, а й мати актуалізовану інформацію про усі зміни, що відбуваються та обумовлюють зміну обсягу та складу рекламних витрат. Ця інформація необхідна для обґрунтованого вибору часу та засобів управління витратами.

Отже, основними завданнями моніторингу витрат на рекламу є: забезпечення зацікавлених осіб – суб'єктів моніторингу оперативною інформацією про стан витрат на рекламу; обмеження витрат, які призводять до мінімізації прибутковості підприємства від рекламної діяльності; оперативне виявлення негативних наслідків управління витратами на рекламу та розроблення напрямів їх усунення; виявлення чинників, які негативно впливають на розвиток підприємств і призводять до необґрунтованого збільшення витрат; забезпечення безперебійної роботи усіх підрозділів підприємства; дає змогу виробляти альтернативні управлінські рішення та надавати мотивацію щодо вибору оптимальної альтернативи тощо.